

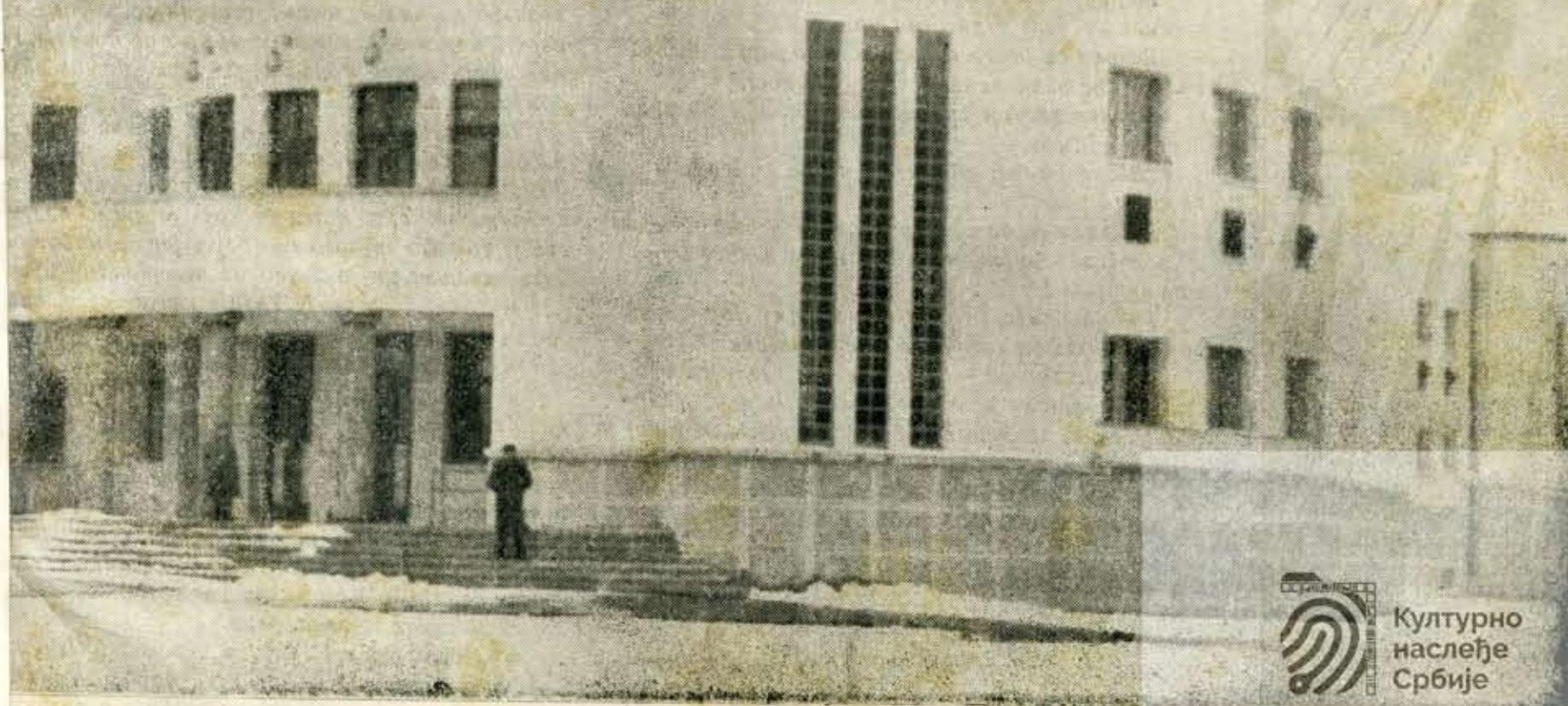
ДИШКИ ЕПИСТЕМ

посвећен отварању *Новој* позоришта

ДОЖОВ ЖЕНСК

ОГО

Културно
наслеђе
Србије

БОГИЊА ПЛАМ Талија НА ЖРТВЕНИКУ-СВОМ НОВОМ X О А М У

Окићена венцем младости, у пурпуре и сјају, озарена радошћу вечне младости, спушта се са Парнаса, у колима од злата и драгуља Талија на земљу живота и смрти, да упади плам у своме новом храму, који јој дигоше у славу смртни.

Хорови Најада и Нимфа, клизе по светлим облацима у сјају сунца и са Фаунима играју игру Богова.

Сатири, дувајући у свирале од трске, прате складном песмом игру о вечности Талије.

Данас Талија пали свети плам у своме новом храму.

Сјајна поворка иде, па тај чин.

„О, смртни,- јечи песма,- данас је Талијин дан. Ви сте јој подигли храм од камена и мермера, а њен плам обасјаће Га да живот у њему нађе вечност.

Тај се плам не сме угасити, јер би се угасио живот на земљи и без његове лепоте нестало би Сунца, Цвећа, Љубави и Истине. Живот би био вечни мрак. Злочин би царевао на земљи, а пакост и злоба донели би хаос у осећају живота.

Нека гори, цека букић плам да се светлост са Олимпа одрази, да топлином загреји Богове на Парнасу.

Тај плам треба да вас оплемени и у вама пробуди осећај за живот истине и лепоте!"

На једном поворка је стала задивљена. Талија је угледала нови храм подигнут у њену славу. Она се радује детињом радошћу, видећи красоте новога храма.

„То су створили људи, -кроз радосни усклик говори она својој пратњи,— мојој вечности у славу! Људи, јер желе да их са тога жртвеника надахне плам најплеменитијим човечанским осећајима: Милосрђем и Љубављу у тежњи да свет постане бољи и да човеков дух нађе мир и лепоту песникових мисли."

Мермер са Коринта и светлост са Олимпа красили су улаз у дивотни храм.

Велика се врата отворише и поворка Богиње Талије уђе задивљена у храм уметности.

Музика хиљаде свирача засвирала је поздрав Богињи у славу.

„Виват, виват Талија!" заори се громко у дворани.

Краљица се попе на позорницу и свет угледа и са најудаљенијег места сву њену лепоту и поклони јој се.

Талија прихвати букићу коју су јој Фауни донели са Олимпа и принесе је жртвенику.

„Ја палим плам,— рече она — у славу уметности! Под овом кровом њен је збир. Песник, са харфом у руци, пева песму животу. Сликар, са кичицама и бојама, слика слику да допуни живот. Вајар ваја кип истине и божанства лепоте да украси овај храм. И музика одјекује у славу Богова, музика коју је ставио у кајде уметник Боговима надарен. Та песма није лаж! Она је израз вас и вашег живота. Он ју је сакупио од птица, слушајући њихов пев, у тихој ноћи славу му је певао о двоје драгих, о првом пољупцу и о заједничкој смрти. Старац му је, гегајући се, причао причу о мају који му је давно некад цветао. Сељак му је, орући њиву своју, у зноју свом, певао успаванку

Виват, виват, за многа лета."

једне мајке која је успављивала јединче своје, док су напољу урлали громови и муње парале небо. Јунаци су му певали песму о ритејера и вitezовима, који су живот свој давали за Краља и Отаџбину.

И мисао песника говори кроз уста жреца овога храма у моју славу, о животу и смртности његовој.

Он се заогреје тогом прошлости, он улази у беду и немаштину. Он види људе онакве какви су и прича нам причу Истине а које су увек „живот и ако су већ давно прича, за пример и углед вама и деци вашој.

Богови су створили бајку а људи кроз живот историју.

Песник је у њој и прео мотив за причу која се слуша као бајка.

Он вас води кроз њу звуком своје фруле, да би нашли нов и бољи живот!

Затегни жицу, Нимфо из морских валова и на харфи живота причај им причу која је истина, а звучи као бајка:

—...Била је једном Краљевна, која се звала Непскуга и коју је примила мајеха. Седам патуљака чували су Принцу док не дође Краљевић да је одведе у свој дивни дворец од кристала на врху брега сунца и радости....

Или им причај о људским прогонима, о расној злоби, о крвавим борбама, о међусобном убијању и клању људи, о тројању једне Лукреције Борције, о ратовима за веру, о револуцијама и гильотини на којој је пала глава једнога Краља и Краљице. Причај им причу о пожарима што је човек подметнуо човеку, о убиствима за комад земље, где отац не штеди сина и син оца, о сукобу маса и идеја, о борби за хлеб и ради хлеба, о животу малог и незнатог човека, о сјају злата које гори на длану зеленаша.

Причај им истину, само истину, јер у њој познаће да има и лепшег стварнијег живота, где царује мир и љубав, где се мржња не познаје, где има сунца за све и сваког, од црva до човека на божјој земљи.

Са струна нека јекне живот онакав какав је, да би постао бољи, човечнији".

И струне са харфе причале су истину са које се згрозио свет и лепоту која је дигла наду. А све је то тако звучало као бајка јер је живот био тако страшан да је лично на невероватну причу.

И тада су из очију Талије кануле сузе, видећи да је човек заборавио да је божји створ.

И она рече:

— „Ја палим плам у храму уметности где љубав и лепота треба да нађу прибежиште, да би вечно у њему одржавали причу о животу који треба да буде леп. Сем тмурне иохи има и топлог сунца, о, људи, огрејте се на њему!"

И она принесе небеску букићу да пласи надахне песника племениности и лепоте у служби својој нацији, и њом уздигне на жртвенику новога храма за вечна времена плам.

— „Нови храме! Стари келодија Културној као Бог, неустрашиво као Србља у борби за истину и живот, у хранују за лепоту осенђају величину духа!"

„ЗАДУЖБИНА“

Историска слика у 5 чинова

Написао: М. Шапчанин

Као прву претставу у но-
вој згради, изабрала је у-
права позоришта, историску
позоришну игру од Милора-
да Шапчанина, „Задужбина“, да
са музиком Даворина Јенка.

Има ту нечег и симболич-
ног, да се за први приказ
изабрала позоришна слика
из наше историје.

Нова зграда је несумњи-
вично Велика Задужбина, коју
је народ путем својих прет-
ставника подигао у част сво-
јој уметности.

То је храм културе, који
има да служи народу, да би
кроз њега Он прошао напа-
јајући се, у првом реду, сво-
јом лепотом и узвишеност-
ћу.

Ту треба да нађе израз на
род из свога живота.

То је света задужбина да-
нашњих поколења будућим
нараштајима.

Тај храм је намењен, у пр-
вом плану, величини нашег
стремљења и наших прегну-
ха. Тек иза нас могу да кроз
њега прођу славенски и стра-
ни песници.

И зато је врло добро што
је управа позоришта изабра-
ла тај симболични комад из
наше литературе да с њим
отвори врата новога храма.

И ми у овом часу велича-
мо све оне велике и мале
неимаре који су допринели
да се овако лепа зграда На-
родног Позоришта Морав-
ске бановине, постави у Ни-
шу.

То је збиља Задужбина,
која ће пронети њихова и-
мена кроз целу нашу земљу
од колена до колена.

Милорад Шапчанин, дуго-
годишњи управник Краљев-
ско-српског народног позо-
ришта у Београду, писао је
и драме.

У времену кад је роман-
тизам био главни израз сце-
на у свету појавио се он, у
свој својој градиозности, и
код нас у позоришту.

Био је то израз ритерства
и трубадурства, са сентимен-
талним осећајима у шаре-
ним крпама.

Са Виктором Игом и Сар-
дуом на челу, романтизам у
драми осваја и наше позори-
ште.

Ми добијамо Лазу Кости-
ћа, Ђуру Јакшића, Цветића

и напослетку, иза многих
деле по којима ради.
других и управника београд-
ског позоришта, који је као гог
дела XIX века, пуна је и на по-
слетку, да је то била само етапа на изграђивању
имају мало везе са истори-
јом. Фабуле су или лажне,
грађене на сентименталном
терену, са много фраза и ти-
рада и далеко прескачу исто
риске истине.

Она два прва: Јакшић и
Костић, снажни песници,

под утицајем Шекспира, Ге-
теса, Шилера и Лесинга, пи-
шу драме пуне поезије и
снажног драмског развоја и
ако у пуном романтизму.

Они други стоје под им-
пресијама лаких Сардуових
и Илових успеха, и пуних

кућа позоришта, и постају,
тако звани, комади за при-
лачење публике.

Шапчанин као управник
имао је свакако и то у виду.

Цветић сочан у својој про-
зи, Шапчанин везан за мо-

дловањем на масе, на спољ-
не импресије и на тадашње
ритељство које је било у до-
данашњег позоришта.

Све је ту инконструисано
деловањем на масе, на спољ-

не импресије и на тадашње
воја драме од првих корака

и моди.

Тај репертоар је био и ра-
ше ствари не забораве и ако
до гледан и топло примљен

су оне и наивне и неверне.
и ако смо ми имали и ствар-

нијих дела и реалнијих пи-

саца.

Треба све то свести и на
психозу времена у коме је позоришту, који је дао огро-

тј репертоар нико, и на ман број опуса позоришној

музици написао је партиту-
ру сву у маестозу за овај

комад.

Даворин Јенко био је из-
раз великог музичара.

Величанство српске вла-
стеле оног доба и полет у

неимарству изграђивања хра-
мова, као задужбина, „За

славу Бога и срећу народа“

изазвала је у Јенку снажну
инспирацију грандиозних

музичких тонова, исчупаних

са струна гусала, пастирских

фрула, лупе гочева и тулана

ухваћених из црквеног ка-
луђерског поја, снажног па-
да потока, звонова звона и
лом-копаља, да их у једној,

вагнеријанској музici, да
као пратњу нашим истори-
ским комадима.

И партитура „Задужбине“
има све одлике великог Јен-
ка.

Та партитура тражи, у ин-
терпретацији, пуну гранди-

озност, како у оркестру та-
ко и на сцени, у вокалном

делу.

Цела та партитура, од
почетка до краја, обожена је

јаким ударима у дувачким,

металним инструментима, а

боја певачких парта сва под

Веља Јовановић, шеф свих
техничких инсталација На-
родног позоришта у Београ-
ду.

Пројекте за огрев као и
климатски уређај израдио је

г. Драг. Бракић инж. и шеф

Министарства грађевина.

Пројект дворанској освет-
лења и дивне електричне ин-

сталације дело је инж. г.

Игњата Кравченка.

Зграда има укупно 423
седишта у партеру и 212 на

балкону. Поглед на позорни

цу једнак је са свих седи-
шта.

Палица диригента мора
снажно да акцентује оне то-
пле ниансе душе партитуре

и да води вокални и инстру-
ментални део у знаку креш-
ченда из ниског и широког

пијанисизма у бравури алегра-
— маестозе.

Ни за час несме заборави-
ти да цела партитура вибри-
ра као поток који се руши

са стене, у грмљавини суда-
ра мачева, звека оклопа, ја-
ука рањеника и гриштања

убојних коња и ентезова

у крвавом клању или као до-
стојанство и мир, поносит-
ост и узвишеност српске

властеле и њихових госпо-
ђа.

А преко свега тога, вели-
чанство мира — пој калуђе-
ра и смрна молитва Богу

на висини.

Дајко је дао грандиозну
партитуру Културно-друштво и ко-
мад се наслажеји да би

се чуји брабијафониска пар-
титура. —

ПРОЈЕКТАНТИ и изградња позоришта

Нова зграда Народног по-
зиоришта заузима простор од
15.452 кв. м. и кубатуру од
15.459 куб. м. Грађена је на
бив. општинском земљишту, дет —
Београд; седишта у апарати А. Е. Г. немачке
фирме последња су реч сцен-
ске технике. Пројекте за е-
од стране општинског Већа
под претседањем г. Драг. Живковића.

Зграду је пројектовао ин-
жењер г. Татаринов Севалд,
а прорачуне израдио инж. г.
Игњат Кравченко. Зграда
стаје са свим инсталацијама
око 6,500.000 дин. У изради
потребних радова суделова-
ли су: груби радови инж. г.
Влајко Стојковић — Беог-
рад; заврши архитектонс-
ки г. Јосиф Китановић —
Ниш; бински уређаји, инста-
лација апарати и гвоздена
конструкција фирме Пејић,
Стевановић и Ко. — Ниш
(целокупна конструкција, ра-
ђена у Нишу, врло солидна

распоред свечаности при-
ликом свечаног отварања
Народног позоришта Мо-
равске бановине у Нишу

Недеља, 1 јануар 1938
год. у 11 часова пре под-
не:

1) Обред освећења По-
зоришта;

2) Говор Бана Морав-
ске бановине г. Красојеви-
ћа;

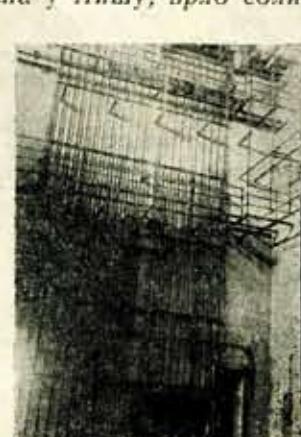
3) Говор Управника по-
зиоришта г. Драг. Павлови-
ћа, начелника просветног о-
дељења;

4) Говор претставника
Краљевске Владе г. Дра-
гише Цветковића, министра
сопствене политике и народ-
ног здравља;

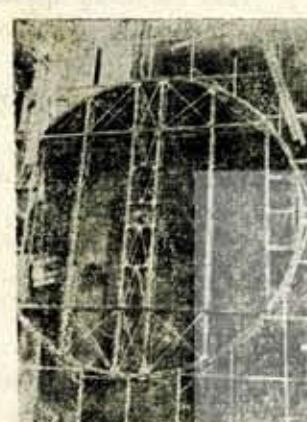
5) Говор претседника
Градског поглаварства гра-
да Ниша г. Драг. Живко-
вића;

6) Говор претставника У-
дружења глумаца из Бео-
града.

Увече у 8.30 часова све-
чана претстава „Задужби-
на“.

Потези за декор

Ротациона позорница

ПОЗОРИШТЕ

као национална јина

Историја, психологија и естетика још нису довољно проучиле инстинкт за трансформисањем, урођен свим бићима, код човека потенциран у потребу да спољним утицима противстави своје унутрашње реакције, и да те реакције манифестишује својом жудњом за текатралношћу.

Човек жуди да не ради „обично“, да ради „дружије“ од осталих у својој средини, да живи и животом који није само његов, да „изиђе из себе“ и постане „други“ човек, сада њег или ког ранијег, па чак и неког будућег века. Та жудња за трансформацијом је непосредна појава после задовољења глади, а претходи и условљава инстинкт за одржавањем врсте. Отуда је основа позоришне уметности изванредно широка, урођена, сасвим различна од оних за остале гране уметности. Баш зато археолози у прастарим, преисторијским насељима не наилазе толико оруђе за борбу, колико ратне украсе и боје и шаре, којима је прачовек успевао у трансформисање своје индивидуе, чиме је обмањивао, застрашивавао, па и усхваћавао своју непосредну околину.

И дивљаци кад пробуше нос, кад продуже усне у облик тањира, или истетовирају своја тела — не врше нешто неприродно него само подлежу инстинкту за трансформисањем. Деца наша, још слободна у погледу друштвене конвенционалности, сино жуде за трансформацијама: гледајте игру девојчица са луткама, или игру рата како је изводе деца. Фантазија допуњава недостатке стварног живота: ево све позоришне лепоте.

То дубоко својство људске природе давало је позоришној уметности прворазредну улогу у свим вековима, и на свим географским тачкама. Детинство разних нација одмах је прихватило глуму и театар као велике потребе свих у заједници. И наш је народ радо глумио. Безбрдо свадбених и других обичаја праћених китњом и украсима, такође су глума, веома симпатична са своје признатијане чепосредности.

Одмах по стварању Милошеве Србије у нашој земљи гостује Јоаким Вујић; он чак отвара своје позориште, дарујући помогнут од Кнеза и народа. Доцније театар постаје висока школа националног духа, у којој школа борбеног на подизању нових позоришта.

Г. Драг. Р. Павловић

патротизма. Драмски шисди користе елементе народне историје. Позориште прихвата ове комаде. Пред очима народа је оживела стара царска историја и пробудила успомене на Цареве и Краљеве, на велике хероје и славне задужбине. Како су дивно дејствовали комади: „Бој на Косову“, „Немања“, „Тодор од Сталаћа“, „Кнез Иво од Семберије“ у креацијама Тоше Јовановића, Милорада Гавриловића, Добрине Милутиновића и

толиких других значајних и познатих мајстора театра. Без тога духа који се рађао на позоришним представама, Србија не би могла да игра своју улогу југословенског Пијемонта, она не би била кадра да издржи, скоро без икаквог друштвеног потреса, толике напоре и жртве скопчане са борбом за Ослобођење и Уједињење. И данас позориште врши своју велику мисију, особито позориште у народу, међу сељацима, који су дивна публика, природна, сва предана глуми — у грототном смеху или правом болу са очима пуним суза. Глумац мора да буде неусијлен играч улоге, а слушалац сва предан утицима, саживљен са глумом: то је онај неразлучни спој између бине и гледалишта, спој који је и једини циљ свекупне глуме. Само је такав гледалац прави оваплоћени гледалац, једнако обдарен способношћу да прима као и глумац способношћу да креира.

У нашем веку позориште до бија нову вредност код свих нација. У Немачкој например, Карл Валентин тражи завођење обавезног посвећивања дета уз прорачун да би се та обавеза односila на два милиона лица сваког дана. У Италији је веома много урађено на подизању нових позоришта.

Наš национални репертоар ОПРЕМА И ИЗВОЂЕЊЕ

Присуствовао сам једној или Кола Српских сестара, зазвати интересовање за њу. претстави нашег популарног „Биде“, у београдском по-чинио сам што могу, у својим режијама, да ово не и-зостане иза комада стране провенције.

Мушки су имали на се би робијашке кошуље и га-ће. Женске круто уштиране рубине, златом везене јеле-ке и модерне антилоп ципеле са високим потпетицама.

Признајем, данас носе у Мачви жене високе антилоп ципеле са високим потпетицама, али ретко која и своју мачванску ношњу. Мода је и ту направила урнебес.

Мушки, само на дну ма-јиног сандука, држе међу дуњама, своје дивне кошуље.

Опанак није више у моди ни код мушкица, чизма и фабричка 'ципела замениле су је.

Али све то ипак не значи да момци на прело долазе, штини „Ујде“, да се извози у времену када је Јанко пи-ћењу нашег репертоара не сао „Биду“, у робијашком поклања не само потребна рубљу, а dame као да су сад

изашле из излога какве изложбе Женске подружине

И код нас, у Југославији, по-зоришта су прихваћена од државе и великих јединица као што су бановине. Сада свако бановинско место има сасвим добро позориште, и, сем у два три бановинска места, свуда су подигнуте дивне зграде, и

ли су старе богато реновиране Скорих дана је Удружење глумаца основало своје позориште у Београду, за које ће, на-пролеће почети да зида једно

од највећих и најмодернијих зграда на Балкану. Безбрдо дијетантских и путујућих позоришних дружина играју широм наше земље и доирајују пароду светлост нове југословенске зоре. Позоришта раде, позоришта се развијају, позоришта су корисна...

Долази дан када ће позориште опет доћи у први план, када ћемо можда и ми ући у фазу обавезног посвећивања позоришта. Нишко позориште било би срећно да сада, када је најсавременијом зградом уз добру трупу, оспособљено за

велике уметничке потхвате, одмах, као прво у земљи, послужи овом начину интензивног народног просвећивања. Кад већ модерна педагогија налази да је позориште најефикасније васпитно средство треба га што обимније искршћавати

Ја волим наш фолклор и Треба установити код „Биде“, у београдском по-чинио сам што могу, у својих наших позоришта као што је то учињено у Сарајеву, награду за најбоље оригинално дело у сезони. Неко

но, не пати само извођење на опреми, но и на пажњи која му се поклања.

Сви глумци играли су у треба хонорисати а књижевност код нас најслабије је награђена.

Потпуно сам сигуран да хранили и васпитали. Они би се појавио и полет и амбиција улоге не знају.

Параоксално али истинито!

Подели улога и режији на шег фолклора треба посветити изванредну пажњу.

Наш умотвор заслужује да буде респектован.

Огорчени приговори чули су се и ове године на скупу момци на прело долазе, штини „Ујде“, да се извози „Биду“, у робијашком поклања не само потребна рубљу, а dame као да су сад

изашле из излога какве изложбе Женске подружине

Томе свему треба стати једном на пут. Улоге се морају поделити међу најбоље снаге; у најбоље редитељске руке треба да падне режија комада.

За наш умотвор ништа не

сме бити скupo и мајстор

треба да створи од њега жи-

вотно огледало нашег народа.

У наш живот треба да се улази као у цркву — са по-

штовањем.

Он то и оправдава — пуним кућама.

Има нешто што се мора и

поред опреме и потребне па-

жње допунити. Наш народни репертоар мора се под-

младити и освежити: новим

делима, новом режијом и новим прерадама.

треба створити акцију, и-

Културно
наслеђе
Србије

Драг. Павловић

Једна сцена из „Врачаре“

Уметничко-културни значај Народног позоришта у Нишу у прошлости и данас

Пола века уметничке делатности позоришта у Нишу претставља уистини најбогатији и можда најзначајнији принос Нишкој културној хроници. Јер Нишко позориште је било на врло завидном уметничком нивоу нарочито од краја XIX века, и развијало се скоро у свему напоредо са Београдским позориштем. У другој половини прошлог века, поред више путничких, у целом српству је било свега три већа, озбиљно организована позоришта: у Београду, Новом Саду и Нишу. Нишко позориште је било, после Београда, најбоље у српству, боље чак и од оног старијег у Новом Саду.

На оживљавању позоришта „Синђелић“, поред професионалних глумача, радили су и дилетанти с одушевљењем. Текадашњи управник популарног путничког позоришта „Србадија“ Дим. В. Ст. Нишлић, такође један од оснивача, писао је о томе још 1899 године у шабачком „Позоришном гласнику“: „Дилетанти који су створили данашње Нишко позориште „Синђелић“ више нису покушавали свој рад на позорници, изузев писца ових редакта и Војислава Виловца... Данас Миливоје Цветковић, Димитрије Станковић и остале дилетанти нишког „Синђелића“ јамчио и не мисле више на позориште“.

Најживља уметничка делатност и највећи успеси Нишког позоришта падају у време од 1890 године. Трупа је бројна, добро организована; рапертоар врло пробран и ин по чему није изостајао иза београдског. Сам Ниш се отада знатно подиже у културном погледу. Друштвени живот је разноврснији и садржајнији. У Нишићевом „Позоришном листу“ (1901, бр. 4) тачно је заражен тај постепени, али свестрани напредак.

„Ниш је последњих година, у Нишком позоришту су гостовали поводи из Београда у чине од осталих градова у својим најбољим улогама (Велла Нигринова, З. Тодосића, Св. Динуловић, М. Гавриловић, и други). Све је то до принело да је Нишко позориште у Нишу, у овако активно подмлађеној и културно зна-

тно оживљеној средини, нашло потребне и врло плодне услове за свој уметнички рад. Нишка публика се није задовољавала само национално-историјским и фолклорним репертоаром, који се тада много неговао по путничким трупама у унутрашњости, него је имала и строже уметничке захтеве. Зато ће Нишко позориште морати да посвећује велику пажњу и онда актуелном европском репертоару, нарочито француском. Француска модерна драма је била тада у великој моди. Уосталом, та драма је тада имала шта и да покаже.

Нишки репертоар је био вер на копија оног у Београду. Тако је примао његове и добре и рђаве стране. „Од те безимене литературе прерадених романа и драматисаних свакојаких догађаја, — писао је у „Српском књижевном гласнику“ 1905 године г. Драгомир Јанковић, један од наших најбољих позоришних критичара. — мање је на сваки начин опасно, што репертоар најјачег позоришта у унутрашњости, „Синђелића“, представља минијатуру београдског.“ Јер и раније и тада и код „Синђелића“ се осећало „повођење за београдском модом“... Нишка публика је увек имала то задовољство да у свом позоришту гледа на исто време све актуелне комаде када и београдска.

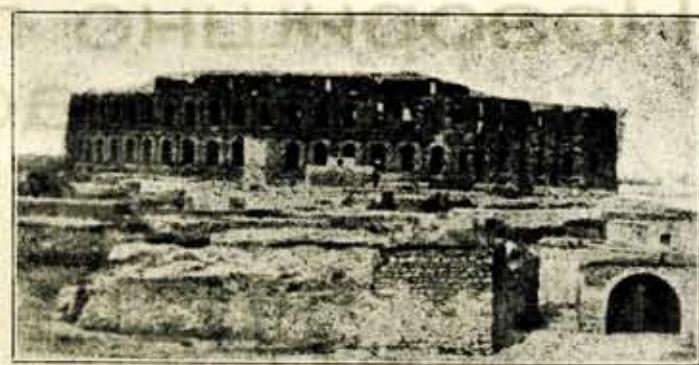
Уметничка вредност претстава Нишког позоришта била је на завидној висини, јер глумачка трупа била хомогена, уграна и у неким сезонама састављена од наших најбољих снага. У њој су, с времена на време, били чланови: Б. Руцовић, Дим. Гинић, Коста Делић, А. Милојевић, Д. Милутиновић, Мих. Марковић, Илија Станојевић, итд. Сваке године, међутим, у Нишком позоришту су гостовали поводи из Београда у чине од осталих градова у својим најбољим улогама (Велла Нигринова, З. Тодосића, Св. Динуловић, М. Гавриловић, и други). Све је то до принело да је Нишко позориште у Нишу, у овако активно подмлађеној и културно зна-

тило рачуна о његовом уметничком престижу најбоље се види по томе што му је позоришним законом била предвиђена државна субвенција, а стајало је под покровитељством Краљице. Осим тога, 1901 године позоришту је био додељен као комесар књижевник Јефта Угричић да се става о његовом уметничком раду. Он је и обезбедио стално гостовање београдских глумача.

При крају XIX у Србији није било глумачке школе у којој би се образовали млађи нараштаји. Треба нарочито истаћи да је Нишко позориште било од 1890 године најбоља драмска школа за наше глумце. Оно је избацивало најбоље српске глумце, који су доцније били прваци Београдског позоришта, па и других. Имали су, уосталом, и добре услове за своје уметничко усавршавање: добре глумце педагоге, одабран репертоар и потребну дисциплину.

Како се позориште ценило и колико је у Нишу био развијен позоришни живот најбоље се види по томе, што се још 1901 године помињало и већ увек радило на подизању позоришне зграде „Да нема једне једине каване, — жалио се дописник „Позоришног листа“ 1901 године, — Народно позориште би морало у каквој бараки или шупи давати своје прставе“. За то се у то време и предлагало да се подигне један репрезентативни „Народни дом“, у коме би се сместило и позориште. Још од 1900 године скupљани су добровољни прилози у ту сврху и било одређено земљиште. Глумци су били развили читаву кампању у том правцу. Био се озбиљно загрејао културни део Ниша. Међутим, та лепа замисао није била остварена.

Али, после скоро 40 година, Ниш је убедљиво посведочио своју културну свест и љубав према позоришту. Данас се у српском позоришном Вајмару, на Синђелићевом тргу, налази једна репрезентативна позоришна зграда, која даје многе услове за извођење и сложенијих уметничких задатака. Тиме је Ниш решио једно крупно културно питање, па и сада се, у проширењу отаџбине, ставио, као и раније, у први уметнички план у нашем позоришном животу. У новим условима постављају се и много сложенији уметнички задаци. И не само уметнички, него и национални. Не само ова репрезентативна зграда, него и млада и пожртвована глумачка трупа, која ствара с много амбиције, и њена захвална и верна публика претстављају најбоље услове за извођење једног сложенијег уметничког плана.

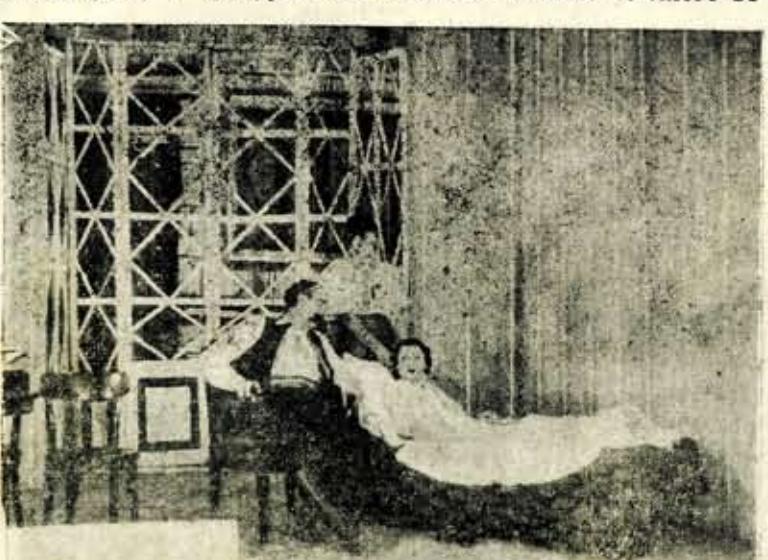

Најстарије позориште било је у близини Ниша

На дан ове културне манифестације, велике и значајне веку хришћанске ере са стапом трагиком дотле дотеравају и светковине у Нишу, не могу да је у трагедији „Херкул на Ити“ главну рулу излијем осећаје радости који је на послетку на бини жив спаљен, да би се позоришна илузија узвисила. У томе необузданом правцу дотерао је квадрат старог театра до врха тек у IV, V и VI веку, а то у источним провинцијама Римског царства У време Константиново чинио је фуроре балет „Мајума“, а драк је његова била у томе, што су једну сцену из купатила глумице наге претстављале, а у време Јустинијаново (535) његова је „православна“ и „смерна“ љуба Теодора почела своју каријеру тиме, што је изишла на бину одевена само узимајућим појасом“.

Ово последње одиграло се у близини Ниша, што оправдава и потврђује и г. др. Влад. Р. Петковић, приликом свога предавања одржаног 13-XII ов. год. на Коларчевом универзитету у Београду. Ево једнога пасуса из тога предавања

„Историски могло би се и пак наслутити да у Царичином граду ваља тражити сличније службу и то неће зачудити никога ко познаје трагедије Есхила и Софокла. Исти су такви и почетци римско-талијанског позоришта религиозне природе. Што је више падала старинска бина, она је наравно све више губила богослужбени карактер, докле у царском Риму није доспело до тле, да је постала просто огледало опште и ужасне наравствене покварености. Ужас и сладострашће играше тада како у свету самом, тако и на даскама „које свет значе“. Није ли се у првом

Једна сцена из Народног позоришта

Борivoје С. Стојковић

Душан Ђ. Цветковић

Позоришно питање код нас

Пошто смо много доцније почели да изграђујемо своју културу, но други народи, услед тога што смо географски били капија за пролаз и прелаз, доцније смо и увиeli важност позоришта у изграђивању националне културе.

Но, питање позоришта сазрева и код нас и његово изграђивање мора бити са смилом и са планом.

Треба хтети што се може и не пропустити ништа да би пошло правилним путем.

Доста је ако нагласим, да данашњи систем нема јединства, одређени поглед на проблем позоришта.

Позориште се мора обухватити свом целином потребе да се оно изгради за нас и од нас.

До данас ми немамо ни један позоришни језик.

У нашим позориштима не води се јединствена позоришна репертоарска политика. Оно што је недопуштено у Београду смело прелази преко сцена у Загребу.

У томе погледу ми смо још потпуно хетерогени у позоришном изражaju и о његовом јединству не може се код нас ни говорити.

Позориште у земљи мора да говори једним јединственим језиком, и једном мисли (остављајући по страни ствари са локалним колоритом).

Ми немамо ни једну заједничку режијску концепцију. У једним театру глуми се овако, у другом онако — исти комад.

На сваки начин, да јединствена, или ако хоћете, ауторизована режијска концепција, не спречава ни аутора режије да као редитељ на стварају аматерске трупе, другој сцени унесе свој сми од случаја до случаја, или: сао и своју индивидуалност од забаве до забаве. али је апсолутно потребно

Војничко позориште у Близерши

да оквир, постава и положај штена сама себи и више буду јединствени, јер ће се школе и користе. Исто је тада лакше доћи до узајамног измене у гостовањима, разних организација, која што има огромног значаја у ради својих чланова, имају близавању и разумевању, и позоришне секције.

На послетку, за данас сва позоришта у земљи претстављају разбијену војску у погледу на пут и рад.

Без те заједнице и заједничких напора и једнаких погледа на позориште и његов задатак, па ма кога типа било, уопште је врлудање од позоришног послла до позоришног давања без концепције и устаљеног реда.

Но, напредан закон треба да унесе ред у позориште ради позориште и ради онога чему позориште служи.

Но, нас брине и даљи живот свег нашег позоришног делања у земљи, па био он професионалан или аматерски.

Данашњи ансамбли сталних позоришта у слабој су могућности да буду амбулантни баш ради њихове велике и скупе машинерије.

Услед тога отварају се аматерска позоришта: радничка, студенчка, соколска, дечија, ћачка и сељачка. Многи провинцијски градови остали су без позоришта, а преко њега и на израз тих позоришта.

И можда — да своје пензионисане чланове, који још могу и хоће да раде, а уз то са организаторским и сценским способностима, регрутује у кадар стручњака.

На овој замисли треба стати и градити.

Држава и самоуправе morale bi naći sretstava da se ova zamisla realizuje.

Нови позоришни закон треба да обезбеди делатност овога подухвата у интересу васпитања будућих генерација за позориште и ради позоришта.

Позориште као важан фактор у изградњи државе

Док су се, још недавно по зоришни људи, писци и глумци у најмању руку, сматрали као неошибљни данас се многим и разним задацима. Ако само бацимо поглед на ратне догађаје, видећемо близио позоришту, ради његове непосредности, а глумци, са правом су стекли име озбиљних и високих културних наимара.

Ми смо чврсто уверени да ће многи таленти пристизати у позоришном раду из академске средине, ма да то није и неминовност за успех театра. Но, о томе у посебном чланку.

Нас у овим редовима интесује важност позоришта као таквог и колики је утицај његов на садашња поколења и на она која се припремају да у народном животу заузму одмену.

Позориште влада једним елементом који је јачи од свих других у пропагирању идеја и дела: живом речју.

Није то помоћно средство, но главно, у изменени мисли и тежњи између људи и акција.

Може ли ико себи замислити како би изгледао свет без говора т. ј. без живо исказаних аргумента?

Глумац је највећи претставник те моћи, јер је он обоји својим изражаем и у оквиру песникове замисли и сценског израза и популарно преноси на огромне масе позоришних слушаоца.

Ту позориште постаје не-заменљив фактор.

Па чак и земље, у којима је култура у повоју употребљавају позориште као средство да културни ниво подигну, и ако имају зато и механична сретства, јер је говор и сцена изразитија и непосреднија.

Не треба доказивати у којим приликама и каквом снајици у најмању руку, сматрали су позориште служило да има овога и разним задацима.

Ако само бацимо поглед на ратне догађаје, видећемо да је позориште деловало

Смело се може рећи, да је позориште, не један од главних, но готово најглавнији фактор у изразу државних идеја.

Ови изнети аргументи траже, и ако се код нас последњих година много учинило, да држава заједно дубоко у ма се својим националним изразом. Кроз позориште оживеће народни живот и масе нахиће у њему, не само забаве, но у првом реду, подстрема да држави даду свој облик, облик нације. Позориште мора да води дух и дело, да би нација пошла тим путем. Позориште треба да премају да у народном животу заузму одмену.

Позориште влада једним елементом који је јачи од свих других у пропагирању идеја и дела: живом речју.

Није то помоћно средство, но главно, у изменени мисли и тежњи између људи и акција.

Зато велике државе граде велика позоришта за огромне масе, лако приступачна, са јефтиним ценама и популарним преставама, за разне слојеве народа и у разне сврхе, да би деловале на национални развитак и културу и најширих маса.

За ту циљ ми то говоримо публици и меродавницима. Сваки динар дат позоришту служи да би се државни и народни темељ учврстио.

Но, у том позоришту треба да је задовољан и обезбеђен и онај који чини позориште позориштем — глумац.

Радивој А. Динуловић

Публика војничког позоришта у Африци

Публика код прешава на селу

Они који нам дају јемство ЗА БОЉУ БУДУЋНОСТ НАШЕГ ПОЗОРИШТА

У једном времену, када је општа криза владала, позориште у Нишу стајало је у врло мучним ситуацијама.

Једна екипа снажних талената сачињавала је његову штрупу.

На челу нишке општине стајао је министар г. Цветковић.

Да тада оно није угушено његова је велика васлуга.

Од вајака је био његов давнањи сан — велиелепна зграда Нишког позоришта, центар уметности.

То има бити реизентација културе у свој урбанистичкој лепоти и жариште националног полета.

Тај сан је остварен његовом иницијативом.

У новој згради треба да почне, нов елан, велики рад.

*

На челу Краљевске банске управе у Нишу, у часу освећења новог позоришта у почетку нове епохе, новог рада, стоји бан г. Јанићије Красојевић, његова два претходника г. Марко Новаковић и г. Предраг Лукић, учинили су све да се ова зграда подигне.

Данашњи бан г. Красојевић, довршио је зграду и отвара је.

Он нам даје јемство да ће позориште бити велики неимар у народном животу.

треба по зграде, аговором иседника вковића, где, усави про-месту

е то- града туру. осл- позо- треби- та их. заго- рене ећа-

У крилу Банске управе постоји Позоришни одбор, коме на челу, као прешедник стоји помоћник бана г. Арса Пештровић.

Родољуб, књижевник, драмски писац и велики пријатељ по- зоришта, осећа сву његову лепоту и његове потресе.

Кормило и зоришног брода у његовој је руци.

Нека га води, за добро позоришта, у служби Краља, ота- ѡбине и нације у сигурну луку.

Позориште ће му за то бити захвално.

Пут Народног позоришта зависи од његовог вође.

Г. Драг. Павловић, је човек описаног поверења, и ако по- зориште има да пође у сусрет великим данима, он га може довести там путем.

Ми ћемо га на том путу пра- тити са много жеља, гото- ви да његова напрезања речу јавносги подујремо.

У нашим ступцима позо- риште биће увек претворано

са много пажње и љубље- ћи. Успеси позоришта се чу- си, у првом реду. Његов управника, и ми желимо да будемо увек у могућности да их подвучемо.

Културно наслеђе Србије

УДРУЖЕЊЕ ГЛУМАЦА једна сјајна Југословенска заједница

Једна од најпозитивнијих доводи на Управу снажне организација после рата, је људе са елементима реда и неоспорно Удружење глумца Краљевине Југославије.

Позитиван, конструктиван цаковић, са необичном ела- и социјалан рад и трајна Југословенска идеологија су ћају точак за 180 степени велике одлике овоог удружења унага и данас после десет година тај рад донео је ња.

Од првог постанка про- такве резултате да нам и фесионалних позоришта много напреднији народи код нас, целокупни рад тих завиде. просветних печалбара, од Јоакима Вујића на овамо, њице не може ни да се срав креће се у националном правцу.

Одмах после рата, глумци су први који стварају организацију на Југословенској идеологији и примају Високу заштиту Блаженопочившег Витешког Краља Александра I Ујединитеља.

У тој идеологији први и једни остају трајно до данашњег дана.

У времену после смрти пок. Стјепана Радића, настало је цепање и раздавање у племенске и верске фракције, готово, свих друштава, само у удружењу глумца, никоме не пада напамет одвајање, цепање или племенско разједињавање.

Наши другови преко Саве и Дунава, издржавају и нападе и притисак опскурних маса али се они не мењају, чврсти у свом националном уверењу.

И зато удружење глумца, са поносом носи високо одликовање и призначаје, орден Св. Саве III степена, којим је одликовано за свој национални рад.

Но колико је снажан и веран национални рад и глумаца и удружења, исто је тако снажан рад на осигурању свога сталежа а преко њега на подизању нивоа и глумца и позоришта.

Ова два елемента, не могу се готово ни поделити: подизање позоришта на европску висину и снажење и култивисање глумца, који за право и чене главног фактора у њему, нераздвојне су чењенице у афинирању по зоришта.

Тај рад почиње пуном ак тивношћу 1929. године, до ласком на Управу једне еки-

Божа Николић, Душан Раденковић и Александар Ту-

ном, у неуморном раду вра- гоју точак за 180 степени велике одлике овоог удружења унага и данас после десет година тај рад донео је ња.

Од првог постанка про- такве резултате да нам и фесионалних позоришта много напреднији народи код нас, целокупни рад тих завиде.

Глумачки сталеж данаш- Јоакима Вујића на овамо, њице не може ни да се срав креће се у националном правцу.

Шта је донео тај рад?

У првом плану, потпуно социјално обезбеђење.

Позоришним динаром ре- шено је питање Пензионог фонда неразврстаних чланова Народних позоришта, који је у потпуности остав-

рен. Већ данас, многи наши стари уметници, мирно живе у својој заслуженој ста- рости. Многи другови ужи- вaju ту пензију и ако је пред њима стајала апсолут- на беда и умирање под плотом.

Потпорни фонд (друго

Г. Божа Николић
дело У. Г.) обезбеђује глум- ца у случају немоћности и незапослености и стабили- зира контоунитет њиховог запослења.

Уметничка Берза рада, обезбеђује правилну поделу снага и њихову запосленост

Колективни уговори, тра- јност у запослењу и регулатив у одношу између по- следавца и радника, (Управе и глумца).

Уметничка агенција дове- ла је у везу са великим уметничким светом са стра- не и постала је расадник наше уметности у туземству и иностранству. Преко ње ми познајемо уметничке напоре великих и малих народа и ми приносимо велики глас наше културе и наше умет- ности.

Артистичка агенција, во- ѡна од и преко У. Г. спаса- је артисте пакла у коме су живели и искоришћавања од стране последаваца класирајући их, уз достојне награде, и обезбеђујући им знатним потпорама у неза- запослености између ангажма- на и неангажмана, и арти- сти озбиљни и свесни, решени су оног проблематич- ног баласа што су га имали, и зато су радом управе

Удружења глумца задовољни, што многим својим изјавама и потврђују. У многим тешкој

своте управама зоришта У. Г., за сада у дворани Коларчевог Универзитета извршена је једна, од тако потребних много разумева- социјалних колектура, да ће се ускоро преко њега, потребе. Подуп- т. ј. зориште У. Г. моћи решити и врло тешке сетуа- ције у структури збрињава- ња незапослених и сукоба између Управе и глумца.

Увек готови и материјални напор за збрињавање својих дру- гова, рад У. Г. под управом Боже Николића, Д. Раденко- вића и осталих, није се само на овоме зауставио.

Свесни да само у добром позоришту лежи и обезбеђење његовог трајања и да се само са добрым претста- вама и срећеним финансија- ма долази до успеха, оно даје иницијативу и помаже материјално и својим упли- вом и потстреком ствара и помаже стварање нових сцена и обезбеђује им егзи- стенцију у сталним субвен- цијама. (Бањалучко, Цетињско, Нишко, Дунавске бино- вине и напор за стварање Сплитског позоришта).

Г. Душан Раденковић

Г. Фран Новаковић

РЕЧ ГЛУМАЦА НИШКОГ ПОЗОРИШТА

Господине Уредниче, мо- ка! јануара 1939. године у- лим Вас да у Вашем це- селити у свој нови дом — ги нови уметнички живот и- листу „Нишки нови храм. Тада и сваки од нас ће бити веран служитељ кул- лист“ дате места и нашем пријлиће свога сина — Ђорђа Согиће Талије.

У то име, сви чланови Н- једног позоришта Мор- ске бавовине кличемо: Ж- гели ствараоци нашег до- А Вама, г. Уредниче и са- Вашим сарадницима од- мо наше поштовање и- лу, што топлом и жаром чују преко Вашег листа. Културно- ринесте да наша пре-наслеђе- 1. јануара 1939. године Србије

Г. Драг. Тадић, претседник

секције У. Г. у Нишу

израз једног завидног

ничког славља”.

ТРИ УПРАВНИКА

Народног позоришта Моравске бановине

Када је позориште Јорав опет у најтежим приликама ске бановине родило, родило се гло — по принципу Витешког Краља Александра I Ујединитеља (од марта до новембра 1935 год.).

Гло, што значи: није има тада га смењује г. Боривоје до ништа, а требало је све. Стојковић.

Г. Радивој Динуловић (1930—1932)

Када му је предата управа није му се имало друго што предати, до два службена жига.

Стари позоришни вук одмах се снашао и ниједног часа колебања није било у раду новог културног института.

Штета је, да је он, у вечној борби за егзистенцију завода, за време свога управништва, морао напустити свој фактички редитељски рад и водити бригу о новцу.

Трупа је била одлична и с њом се лако могле прећи многе тешкоће.

Неоспорно, у заслугу мора му се признасти, да је Моравско позориште освојило своју публику и добило под његовом управом, право држављанства.

Оно је било ту и остало је, упркос свему.

Позориште је под његовом управом проширило своје деловање и на села и Врњице створило својим другим седиштем.

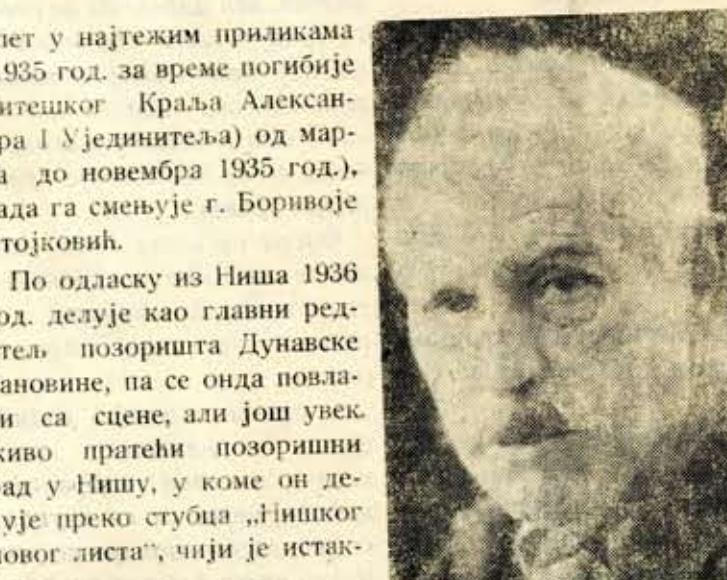
Репертоар је тада морао бити удешаван по укусу публике, али се већ изграђивао и крчио пут за боље дане.

Од 5000 динара месечне субвенције, он, својом иницијативом, постиже повећања и та свита, званично, остала је до данашњег дана као позоришни буџет.

Из кафана „Касина”, позориште прелази у посебну салу „Зелене гимназије,” а одатле у нову салу „Занатског дома”, где је до данас давало своје претставе.

Он ломи традицију Ниша и из задимљене кафана бежи под окриље, ма и импровизираног, дома. Тек по смени са управничког положаја осећа се његов снажан утисак на сцену.

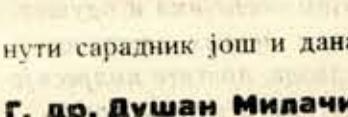
Још једном долази он да врши дужност управника, укусу маса, од које се у поставци др. Милачића, и театру живи, али и не

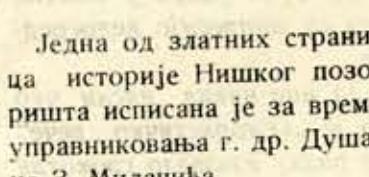
Г. РАДИВОЈ ДИНУЛОВИЋ

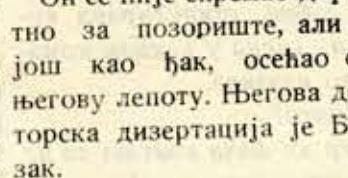
Г. ДУШАН МИЛАЧИЋ

Г. др. Душан Милачић (1932—1935)

Г. БОЖИВОЈЕ СТОЈКОВИЋ

Г. БОЖИВОЈЕ СТОЈКОВИЋ (1935—1937)

избегавајући наш изворни репертоар, он пласира најбоље што се на овој примитивној сцени могло дати у доста солидној и укусној опреми.

Трупа је тада бројала велики део емитентних глумаца.

Деса Марковић, Нада Бандић, Мила Микић, Олга Христилић, Слава Динуловић, Ана Петровић, Ленка Кујунцић, Милене Филиповић, Душан Кујунцић, Душан Цветковић, Јован Танић, Петар Христилић, Братољуб Глигоријевић, Гојко Глигоријевић, и т. д., позоришна су имена која за собом остављају вид ног трага.

Режија под њим добија значај такмичења, и сем г. Р. Динуловића, који се тада још као ћак, осећао сву његову лепоту. Његова докторска дисертација је Балак.

Човек високе уметничке ерудиције, профињеног укуса, али и реалиста у избору добrog и најбољег, он Нишко позориште води путем правилног развоја.

Оно, зато време стоји, још увек под знаком финансијских тешкоћа, али ствара и сцену и публику, па у тим данима видимо, баш онај део префињене публике на позоришним седиштима.

Један низ великих позоришних дела нашао је, под његовом управом, свој израз на нашој сцени.

Не попуштајући сувише

може се играти и за ефекат и за аплауз, али чим се ефекат покаже слаб, а аплауз никакав, треба бежати од тог ефекта и тражити спас у истини.

Под њим се појављује Несаломљива снага, неса-Шекспир са „Отелом“, „Ромеом и Јулијом“, „Млетач-ким трговцем“, и „Хамле-том“, и снажне драме чуvenих писаца као: „Пигмалион“, „Људи као ми“, Ана осећајима.

Кристи“, „Стари Хајдел-берг“, „Господар ковнице“, стању да о позоришту и за и т. д., и лаке, али увек позориште говори сатима, интересантне француске и данима, годинама, и да се друге комедије „Адвокат не умори и не изгуби мисао Болбек“, „Игра у дворцу“, и топлицу својих напора. „Ђаво“, „Интиман брак“, и т. д. Нишко позориште прво доноси „Нечисту крв“

Г. БОЖИВОЈЕ СТОЈКОВИЋ

и пре Београда, у преради Динуловића.

Народни комади ужијавају под њим највећу пажњу и он почиње и серију великих дечјих комада да приказује „Пепељуга“, „Црвенканица“, „Робинсон Крусе“ и т. д.

Жалити је да је он пре брзо напустио Ниш, и ако није напустио позориште, те данас делује као драматург на првој сцени у земљи, у Народном позоришту у Београду, врло успешно.

Г. БОЖИВОЈЕ СТОЈКОВИЋ (1935—1937)

Рођен са позориштем и у позоришту.

Држим да је још као дете скакујао за глумцима по кафанама у Ваљеву. Можда

им је и куповао цигарете и посматрао иза кулиса, сав очаран тим светом од крпа и хартије, што је уз то и посебан свет.

Његови први књижевни радови су позориште, његов студенски рад је историја позоришне критике, а његова прва појава у позоришту, као чиниоца, историја позоришта.

горива љубав, елан и жеља да уђе у суштину позоришта, створила је од њега његових напора - позориште у свим његовим мислима и

Кристи“, „Стари Хајдел-берг“, „Господар ковнице“, стању да о позоришту и за и т. д., и лаке, али увек позориште говори сатима, интересантне француске и данима, годинама, и да се друге комедије „Адвокат не умори и не изгуби мисао Болбек“, „Игра у дворцу“, и топлицу својих напора. „Ђаво“, „Интиман брак“, и т. д. Нишко позориште прво доноси „Нечисту крв“

ја држим да би он био у врху, „Господар ковнице“, стању да о позоришту и за и т. д., и лаке, али увек позориште говори сатима, интересантне француске и данима, годинама, и да се друге комедије „Адвокат не умори и не изгуби мисао Болбек“, „Игра у дворцу“, и топлицу својих напора. „Ђаво“, „Интиман брак“, и т. д. Нишко позориште прво доноси „Нечисту крв“

иако се борио са огромним тешкоћама, он није од своје линије отступао, готово, ни један сантиметар.

И под њим морало се попуштати укусу, али он је ипак тражио и нашао афирмацију истинске сцена.

И у голотињи — позориште је израз збринутог и гладан жели радости живота и дах културе.

Но, и живот његових сарадника лежао му је на срце, и он је учинио све да њима буде боље.

Он ради и са најмајим и брзо они под њим добијају свој израз.

Добар реторик, он говори о позоришту, у њему и ван њега. Он је хтео, да у зачмалу средину града унесе елан рада и крху се у обнови Народног универзитета и ломи у доказивању да нема тешкоћа под којима се жели културни живот.

Он уводи, и ако примитиван, први стални оркестар у позориште.

Публика треба да осети да јој се жели угодити и привести је музичкој култури.

Он води режије сам и надзире туђе, у жељи, да их допуни и подкрепи.

Низ великих дела дато је под њим. Нови таленти долазе на сцену.

Отишао је, а није доврашио ни први део свога програма. И данас се сматра за најбољим оркестром, а без театра.

Културно-наслеђе Србије

Радничко позориште

и позориште за широке масе

Међу многим народима да- каквом тогицом у крутим сук- нас Немачка заузима славим љама.

сигурно прво место међу оним државама где је позориште на од почетка ове акције, по- зориште, радионице и широке

Можда је то и срећа за масе увек има пуну дворану, пропаганду Национал Социјализма, али су масе прихва- тиле ту иницијативу Државе и ушли у позоришта.

Огромна позоришта за ви- ше хиљаде радника и њихових породица, са јефтиним популарним ценама и претставама даваним у данима када радници могу, и поред свога рада долазити у позориште, учинили су да је радничко позориште нашло свој потпуни пласман.

—У Бернздорфу, крај Беча, у Крупним фабрикама, дају се преставе за ноћне шахте у 1-ат пре подне и 2 сата по подне. То позориште прима око 12 хиљада гледалаца, а саграђено је из два велика авиона хангара без ложа, са триплим партером.

Радник је поред спорта, по-ред филма, добио дистракцију која третира његов живот у духу његове националне структуре.

И друге, велике државе у виделе су важност радничких масовних позоришта.

Пре свега: огромне просторије са неколико хиљада седишта, даје могућност да се режије лако покривају и ако су цене у тим позориштима врло ниске. Друго: радник није више упућен на крчму и карту, као разоноду у слободном времену, већ се у позоришту не само забавља, но и васпитава.

Та два важна фактора и пропагандистичка моћ позоришта, дала су подстrekу Владама да радника и масе одведу из локала за пиење и кућа за профану забаву и коцку у позориште.

Превод из једног у друго није био ни тежак ни неблагодаран. Чим се човек нашао у партеру и бацио свој поглед на сцену и запослио слух не аристонску или паз музику, но приказом и живом речју осетио је да је то и лепше и који је беспослено ђускање у пазршеној дворани са

Радио и позориште

Ви седите крај рада и слушате пренос.

— „Вечерас Београд пре-носи „Травнату“ из Рима“.

Ви чујете најбоље певаче, али их не видите.

На белионографу ћете их видети у будућности. Али о- пет то не може да доћара ле- поту једног приказа слуша- ног и гледаног у позориш- ту.

Пре свега фали вам фак- тични контакт сцене и публи- ке.

Не осећате оно струјање живота које долази са сце- не.

И најлепша песма не из- зива аплауз кад вас. Ваши дланови нису изазвани да о- душевљено ударажу.

У најбољем случају ви не- рећи. „Лепо пева! Ужи- так је њега или њу слушати. Морам је једном чути и у чем. Ни најсавршенији апа-

позоришту“.

Зашто сте пожелели да је

тње уклоне, јер оне долазе

једном чујете у позоришту?

од елемента који се не може регулисати.

Јер вам је фалила лична

импресија певача и оквир

СЕОСКА ПОЗОРИШТА неминовна културна потреба села

Питање да ли село треба да има позориште и кога следњих година појављују тија, тако је актуелно, да ће се спорадични случајеви посе у скоро време меродавни морати заинтересовати за решење овог питања.

Некадашњи лидер радијалне странке Ранко Тадићи, у једној скупштинској дебати предратне Србије, рекао је: „Позориште се мора приближити селу и се ло позоришту“.

То питање даваје се зрео и ускоро мисија по зоришта пренеће се на један благордан терен.

Утисак, које позориште даје, много ефектнији је након други који би се могли дати и створити.

Неоспорно је да се село не може и несме сставити и даље без позоришта.

За време рата сеоски свет или је био војник или у заробљеништву. (Мушкарци, а и мисле жене и деца, повучени од непријатељске војске по окупацији у заробљеничке логоре, дешавају се у дотицју са позориштем). Многи наши војници, мислају деца са села у избеглиштву доспели су у Француску, Италију и Швајцарску итд. и ту су их водили у позоришта или међу њима самима организовала се аматерска позоришта. Исти је случај био на фронтовима или у позадини, у заробљеничким логорима, па чак и у рововима или у правим борбеним линијама.

Ту су велике масе долазиле у дотицју са позориштем и оно је, као израз народног живота, на њих учнило снажну импресију.

После рата школа (средња, где су се многа сеоска деца власнице) и војска довољи су много сеоског света у дотицју са позориштем.

Позориште је израз најшире уметности, и као такво брзо се завоји и покори. Повратком у село осети се духовна празнина без њега, у наставку тежњи и у борби са свакидашњицом која је без свих атракција и промена.

Није ни чудо да се онда у селу почне тражити и ради на његовом подизању, правилним током.

Сцена са претставе у селу Мостову

Дечја позоришта и деца у позоришту

Данас је већ прецишћено питање да ли је позориште власнитна и национална установа и може ли се она употребити да се кроз њега и преко њега власните будуће генерације, да би преузеле будућност државе и народа.

Утврђени су принципи како се кроз њега делује и нађени путеви да позориште буде, не само храм уметности, но храм нације.

Новије доба почело је да одгаја не војнику у сазревању, но корен у постанку — децу.

И код нас, као и на страни, деци су приказиване ствари које су дражиле мајшту, њима су се сугерирала са позорнице приче којесу им улевале стрехе, или класирао живот, који није био такав.

Тржило се пута и начина да се деца оспособе за „велику уметност“, па се чак у Италији давао „Севиљски берберин“, од Романија, са једном дечијом екипом.

Ја сам ту опера слушао од деце, приказану у Бечу. И жалио сам ту злоупотребу немутираних гласова и то мучење деце, у времену када су требала да су већ у постели. Неки нарочити ужас никама имао, јер су то били дечији нежни гласови, а цела опера је тежак проблем камен, и за велике школоване певачице и за рутиниране певаче. Али човек је

Тај рад је идеалан и користан. На сваки начин држава и самоуправе морају допринети свој о бол да се то реализује и одржи.

Позориште је платформа са које се народним језиком говори и који разуме и дете и човек, а његов утисак је снажан и шири се невероватном брзином и на најшире масе.

Труд и новац нашао би свој пласман, а држава свога протагонисту.

Но и литература мора бити подешена за село. Она се несме оставити случајним изберима и на неподесну литературу. У селу има много сукоба: убија се за комад земље, мрзи и воли, завиди и љуби. Село много политизира, треба га вратити кући и породици. Село има животне истине, а живот не трпи лажи.

Све је то свеж материјал који тражи даровитог писца.

Хоће ли га наћи? Селу се мора дати и култура и уметност у најчишћој и најпопуларнијој форми. Већ ради оног: боље и то... боље и карте, но пиће и по Јубици...

Село је основ и снага нације, треба га за велика дела и припремити.

требају новаца, а деца су жена са хуманим циљевима. Деца сабиру за Црвени крст, за своје сиромашне другогодишњица са децом, давају већ. Интересују се за проблеме који живот стварају у својим дечијим опажањима.

А живот је тако богат извор из кога се може присти до мноштва ствари и корисних и лепих, а да се од њих не мора тражити да постану сви од реда неки „вундеркинди“.

У одабирању дечије лите ратуре, за и изван позоришта, мора се тражити што је популарно и пријемчиво за њих, без Баука и Вештице, а највише узимати из њиховог живота и њиховог малог света.

Ту има изобиља погодног материјала. Вештице, вукодлаци, вукови и др. награде, приказане на позорници, од којих се деца плаше и где њихова машта ради на штету њихове безбрежности, треба једном задимљеном локалу.

Ако се томе још додаде пробуђена славохлестост и завист друге деце којима нису пљескали или чији родитељи нису имали новац да купе цвећа, долазимо до споразума и резултата у одгоју деце.

Артистички гледано то није само грешка по готово и злочин да се из детета извлачи оно што је у њему и што годинама треба да се зре.

Литература треба да оплемени децу, она не сме да делује на страх и ужас деце. Код деце се не сме изазвати бојазан, но најбољи животни инстинкт који треба да култивише човечанскуљубав у будућим генерацијама.

И онда: сва деца немају дара и не треба инсистирати да се она деца и без дара ламатају по позорници а најмање: да се од њих тражи што немају у себи и што не могу дати.

То су и нежна тела и нежне психе. Треба их штедети.

Деца, већ у најранијим годинама, баве се многим проблемима живота и својим радом и више доприносе но што би се од њих смело захтевати.

Она се већ данас интересују за многе корисне ствари. Они су соколи, скакути, чланови многих ћачких дру

Културно наслеђе Србије

Наши глумци у антраката

Што може Сара - може и Ленка!

У Нишу, око деведесетих година прошлога века, постојао је Позоришни одбор, који је имао задатак да контролише рад позоришта „Синђелић“, да ради на одзиву публике и у заједници са управом позоришта даје истом правац.

Одбор је имао и свој ужи одсек, тако звани, литеарни одбор.

Елем, тај Одбор прекорачио је своју компетентност далеко. Он је бирао репертоар, па чак и делио улоге по својим личним симпатијама, често врло погрешно. Једна епизода из тог „срећног времена“ није се изгубила. Подела улога вршила се овако:

Засео одбор, управник изнео дело, претседник улоге, мери их на руци по тежини и тек ће рећи:

„Ова улога, тешка и јака, има пола килограма текста, — Стојановић! Он је учи улоге и не скита се ноћу после претставе.

Улога, коју је требао да добије Стојановић, била је једног младог човека, а Стојановић имао је преко пет банки у годинама, док је у позоришту било 4 до 5 младића који су одговарали тој младости. Али тако Одбор одреди, без апелете: и млади глумци играју старце а старица запео па изјављује љубав шипарци.

У једном комаду нашла се, тако, улога на којој је погрешно било написано „Мартин“ у место „Мартини“. Одбор се даде у дубока размишљања: коме дати ту улогу која је, онако, по тежини била отешка? Претседник преврће листове и налази крупне речи у тексту: све, нешто странски: француски, талијански и по која енглеска реч. — „Е, богами, то се не може ма коме дати — да представљају четири нације!“

И после зрelog размишљања претседник одлучи: ту улогу треба да игра Ленка Хацићева (која је била симпатија одбора и најача глумица у ансамблу).

Узалуд је редитељ и управник доказивао да то није женска улога и да је то „Мартин“ а не „Мартини“, претседник, у интересу његовог престижа закључи:

„Па шта! Гђа Хацићева није никада подбацила, па неће ни сада у овој мушкију узести. И напослетку, када Сара Бернар може да игра, са тако великим успехом „Хамлета“, који је неоспорно мушкарц, (и ту погледа преко наочара победоносно

Они боље знају...

У саје време, глумци који су се спремали да постану управитељи и да поведу своје трупе на крстарење, „крали“ су и преписивали дела из архиве трупе у којој су се налазили.

Једном приликом, пошто се је утврдило да је један глумац који сад путује са својом трупом, преписао многа дела из архиве позоришта. Одбор из Ниша реши и изда строго наређење управнику, да дела не даје из руке и да их после проба он сам и одмах стави у архиву.

Богобој Руцовић, незнатијуши за ту наредбу, затражи од управника једно дело које је он требао да режира, неколико дана пре проба, да би га проучио и поставил мизансцен и дозна, да му управник не сме да изда књигу, јер има строго наређење, да је не би ко преписао.

Руцовић се дигне и оде претседнику Одбора и међу њима се развије овај дијалог:

„Руцовић: — Ви знate да режирате „Чашу воде“ од Скриба?

Претседник: „Дабоме, ја сам сам то и тражио!“

Руцовић: „Ја морам да прочитам дело да би га могао поставити. Треба да се упозnam с њиме, да не би изгледао у очима глумца смешан и надмен. Без тога не иде!“

Преседник ешофиран: „Пакакав сте ми ви, онда, редитељ кад треба тек да се упознате са делом које треба да режирате?! Е, мој господине, ја не познајем еспап који продајем, па га ипак продајем,“ одговори претседник, који је, онако узгред речено, био трговац.

„Ја имам поверења у своје помоћнике, и што не знам ја, знају они боље него ја, па посао иде! Имајте и ви поверења у своје помоћнике, можда и они то боље знају од вас“.

Добрица

Заређале вечере, и седељке!

Добрица, миљеник нишке публике, прославио је у Нишу, своју двадесетопетогодишњицу, па му разне еснафлије, чаршилије, чиновници и други приређују вечере и седељке.

Ујутру, кад се растају, довикују преко стола, рукујући се са онима што настављају до у ситне сате: „Е, сутра ће ловачко удружење да ти приреди вечерку код Ка-сину“, — и већ се за сутра договора и спрема, а још се ово сала није завршило.

Заређале тако — Добричине вечери — једна, две, три: те ловачке, те занатлијске, те трговачке, па професорска... и сад још остале радничка вечера код Маргера.

На свим тим вечеринкама — масним и жедним — Симице, партифирер из ложионице, млад удавац — без деце, који је обожавао Добрицу, пришљамчи се до њега, и ево већ око десет доједанаест седељки, мушки излржава.

Дрем га хвата, масноћа му се лепи за гушу, вино га обора, али он се неда. Загрли кога из друштва и запева: „Гором ходи...“

Па развуче оно л-е-е! Након, мушки сам, мори, мушки сам нане!

Ујутру мајка тешко га буди на рад. Фабрика већ други пут свира, када он пређа капут преко рамена и хита ка ложионици.

Заринула се мајка.

„Куда ли скита? Да није у Кованљук код Мицу, сас црвену реклму? Или код Дракче Зубуниче? Или код Цају Трандафилку?“

— Залепио се за неку од брица никако не улази у

тија сас лош образ, па уби- штим.

— Ете, ја довео и мајку ве- занавајет што га сас леб рани.

„Леле!“, пресамитила се што је задоцнио.

П. он плјускао хладном водом галантно смести до себе.

Мушки сам, нане, мушки!

да отера дрем, што му се Мајка подозриво гледа оку на очи, од дугих седељки, пљене жене.

— Која је? шапуће мајка си-хватао.

— „Куде си бија, сине, до ну, док јој пуне чашу и ну- оно доба? Бринула сам!“

Симица одмахне руком и одговори: „Што се брине? Несам дете те да не знајем куде си ходим! Бија сам, сас Добри- цу, ако хоћеш већ да знаш нане!“

Нане прогута начин на који син одговара и поче да размишља: — „Која ли му је ша- шане кике, леле? Још ова та Добрица? Из које ли је прва па се и срамује, а ова мале и од коју фамилију?“

Ноћно избивање и даље заређало.

Опет, нана запита Симицу дајући марамурлук.

— „Није ли она сас потши- размишља: — „Која ли му је ша- шане кике, леле? Још ова та Добрица? Из које ли је прва па се и срамује, а ова мале и од коју фамилију?“

— То је жена оног другара што седи уз ону госпоју, одговара Симица.

— „Није ли она сас потши- размишља: — „Која ли му је ша- шане кике, леле? Још ова та Добрица? Из које ли је прва па се и срамује, а ова мале и од коју фамилију?“

— „А, ја се уплаши! утањи- бије мамурлук.

— „Ноћаске доцкан ли дође? мајка, зашто кад је видо по-

Знаш, питујем јер те нисам мислих: Та ти је фатирана чула каде си дошаја!“ (А чу-

ла је, и те како, јер те но- је, бре, онда?

— Ко?

— Џа, та Добрица, ради које се скрићеш до сабаха?

— А, Добрица?! Па седиш до њега!

— До кога? Зграну се мајка, и помакну столицу да је не- би опчнили, јер са њене десне стране седео је пуно- крвни мушкарци.

— То што ти казујем... тој си је Добрица!

— Ајде, ајде, бре! одману мајка руком.

— Добрице, дозволи да ти испретоставим моју мајку. А ово је, нане, Добрица због кога фаћам јутарњу маглу. — весело узвикну Симица.

Стара је скочила као опарена. Упиљила поглед у Добрицу. По свemu личи на мушкарца или бркova нема.

Гледа и неверује: леп је, млад је, згодан је... ама му- шко. Од када то иде да се мушко зацопа у мушки?

Било је под парене. Упиљила поглед у Добрицу. По свemu личи на мушкарца или бркova нема.

Гледа и неверује: леп је, млад је, згодан је... ама му- шко. Од када то иде да се мушко зацопа у мушки?

И наједном, као да још није уверена упита: „мушки ли си, или не си?“

Добрица разумеде ситуа- цију, зграби руку и уверљи- во јој добаци: мушки сам, нане, мушки!

Стару освоји Добричин глас и топлина његовог то- па и нежност његовог ге- ста, и као да прежали сав

страх и непроспаване ноћи, сву материнску бригу, саже- се и пољуби га у оба обра-

за и тојлим материнским последом. Поглед је му лик: „Ако, ћаслеће! С тобом ћаслеће!“

„Фрбије! помислих!...“

И стара прсне у смех, смек после многих суза ради „Добрице“, ко зна које и какве!

Р. А. Д.

„БАЛКАН“

фабрика гумене обуће и гумених производа

Обућа марке „БАЛКАН“ својим квалитетом и формом доказала је трајност и удобност при ношењу.

За сваког сељака и радника је погодна, јер својим квалитетом је ненадмашна.

Чизма **марке** »Балкан« омогућава радном свету једну погодну обућу за неколико сезона.

Потрошачи,

Наше гумене артикле радимо испод сваке конкуренције, и омогућавамо Вам да се снабдете добром и јевтином робом.

Израђујемо разне делове од гуме:

дихтунге, карике, кашеве, гумена платна, и др. делове од гуме.

Радимо са сопственим домаћим капиталом, домаћом радном снагом и дајемо само

домаћи производ.

Помажите домаћу индустрију.

ТЕЛЕФОН: 307

Фабрика гума „БАЛКАН“
Даничићева ул. ФОЛ. 1
 КУЛТУРНО
наслеђе
Србије

